

**МЕТОДОЛОГИЯ НА НАУЧНИТЕ ИЗСЛЕДВАНИЯ:
УЧЕБНИ МАТЕРИАЛИ**

съставител: проф. д.ик.н. Росица Чобанова

ISSN 1312-5079

DP 01/2013

В поредното издание на Дискусионните материали са представени разработки на докторанти в рамките на курса „Методология на научните изследвания” на проф. д.ик.н. Росица Чобанова, проведен през периода септември – октомври 2013 г.

© Институт за икономически изследвания при БАН. Препечатване на отделни части с писмено разрешение на съставителя.

СЪДЪРЖАНИЕ

ВЪВЕДЕНИЕ	6 стр.
ЧАСТ 1. ОСНОВНИ ТЕЗИ В СЪВРЕМЕННИ И КЛАСИЧЕСКИ ТРУДОВЕ	7стр.
Апостолов, Александър. „Свободно падане“ на Джоузеф Стиглиц.....	7стр.
Искренова, Юлияна. Идеите на Стиглиц за преход от всеобщо възстановяване към световен просперитет.....	12стр.
Симеонов, Даниел. Процесът на финансова иновация: Причини, форми и последици.....	14стр.
Наков, Слав. „Смъртта на капитала“ от Майкъл Е. Люит	17стр.
Маринов, Едуард. „Тайните на икономическите индикатори“.....	21стр.
Каменов, Марио. “Същност и цели на фирмата”.....	26стр.
Иванов, Христо. “Заетоатта, икономическото равновесие и работната заплата в общата теория за заетостта, процента и парите на Кейнс”	31стр.
Челебийска, Атанаска. “Конституционна и правна защита на новостите в бизнес методите - положение,проблеми,възможни решение”.....	33стр.
Радева, Галя. Предаването на фолклорна музика: учене и обучение в книгата на Л.Пейчева – “Между Селото и Вселената: старата фолклорна музика от България в новите времена”.....	36стр.
Георгиева, Валентина. A Practical Course in Terminology Processing,Глава 4: Комуникативна дименция, John Bejamin.....	41стр.
Милчова, Миглена. “От Алафрангата до ЕвропаДекоративната украса на възрожденските къщи в стария Пловдив”.....	46стр.
Александров, Михаил. “Корков дъб в България”	49стр.
Георгиева, Вергиния. Взаимоотношение между терминологична иобщоупотребима лексика(в посока към терминологизация)	54стр.

„Тайните на икономическите индикатори“

Автор: Едуард Маринов

За контакт: eddie.marinov@gmail.com

Представени са бележки по първата част от книгата “Тайната на икономическите индикатори” на Бернард Баумол⁵. Разгледани са въпросите за начина на разпространение на ключови икономически данни в САЩ, значението и критериите за избор на икономически показатели както относно икономиката на САЩ, така и в международен план.

1. Заключениета стая

Икономическите индикатори са от огромно значение, защото представят най-важните икономически параметри на една държава.

За да илюстрира огромното им значение Б. Баумол представя накратко процеса на разгласяване на месечния доклад за условията за заетост на САЩ пред 24 бизнес репортери от новинарски организации от целия свят. Поради важността им, правителството пази този и десетки други икономически индикатори с мерки, достойни за охрана на военна база и прилага внимателно контролирана процедура за разпространение на икономическите новини. Процесът започва със събирането им в помещение с повишени мерки за сигурност, където репортерите следва да изключат всички средства за комуникация, като това се проверява от охраната. В 8.00, след сверяване на часовника в помещението със свръхточен атомен часовник, помещението се заключва и репортерите получават копие на доклада. Те имат на разположение само 30 минути да го прочетат, асимилират и да подготвят репортажите си за това как се е променил трудовият пазар в последния месец. В 8.29 те включват комуникационните си устройства, а точно в 8.30 изпращат репортажите си.

Защо е нужна тази процедура? Защото въпросният индикатор показва дали икономиката расте или е изправена пред спад, нараства ли заетостта, увеличават ли се възнаграденията и работното време, и въз основа на това оказва силно влияние върху стоковите, борсовите и валутните пазари – инвестиционни решения за стотици милиарди ще бъдат направени въз основа на последните данни. При повишаване на заетостта нарастват доходите на домакинствата, което води до повишаване на потреблението и вземането на кредити, което от своя страна създава предпоставки за бъдеща инфлация и повишаване на лихвените проценти,

⁵ Baumohl, B. 2009. The Secrets of Economic Indicators: Hidden Clues to Future Economic Trends and Investment Options. Second Edition, Ninth printing. Pearson Education, Wharton School Publishing, New Jersey. 401 p. ISBN 0-13-244729-0

което пък води до спад в цените на акциите. От друга страна, при ръст на икономическата активност предприятията работят по-дълго и следователно използват повече ресурси, хората пътуват повече, което води до повишаване на цената на горивата. От гледна точка на валутните пазари, повишаването на заетостта прави щатския долар по-привлекателна валута, чужденците влагат повече в американски дялове и акции като по този начин цената на долара се повишава. По отношение на потребителите по-силната валута намалява цената на вносните продукти, което от своя страна кара американските производители да поддържат по-ниски цени, което намалява инфлацията. От друга страна, силният долар прави американските стоки по-скъпи в чужбина, което може да доведе до спад на износа.

2. Икономически индикатори за САЩ⁶

Над 50 икономически показатели се публикуват ежедневно, седмично, месечно, тримесечно и годишно, така че не е учудващо че пазарите са в състояние на непрекъснато движение. Именно защото тези индикатори могат толкова лесно да променят стойността на инвестициите правителството предприема подобни изключителни процедури за контрол на потока на икономическа информация. В миналото това не е било така, а липсата на правила създава добра среда за злоупотреби – всеки, който разполага с предварителна информация относно икономическата статистика би могъл да спечели милиони за минути, знаейки с кои стоки и акции да търгува. Затова през 1970-те се въвеждат точен календар⁷ и строги правила за разпространението на икономически данни, като днес почти всеки индикатор се публикува при подобни на описаната по-горе процедура.

Какво ни казват отделните индикатори за икономиката? Никой показател не може да даде пълна картина за състоянието на икономиката, като в най-добрия случай може да даде обща представа за условията в отделен сектор на икономиката в точно определено време. В перфектни условия, ако всички отделни парчета се съберат, би трябвало да се получи картина, показваща състоянието и бъдещето на икономиката. Такива условия обаче не съществуват – от една страна има индикатори, които дават напълно противоположни идеи за икономическото развитие, от друга, често хората действат нерационално, а от трета, съществуват твърде много икономически индикатори.

За да се определи кои индикатори могат да бъдат използвани, следва да се имат предвид някои от най-важните характеристики, определящи икономическите индикатори:

- **Прецизност:** Определени икономически измервания са по-надеждни от други, при оценяването състоянието на икономиката. Определящ за тяхната точност е начина на събиране на данните. Повечето икономически индикатори се основават на резултатите от

⁶ За повече информация относно икономическите индикатори, виж: Христова, К. Представяне на книгата Тайните на показателите. Преглед на някои основни икономически показатели. В: Как се правят научни изследвания в икономиката. Методически материали - част 1. ИИИ, София. с. 60-64. ISSN 1312-5079.

⁷ Глобалният икономически календар за разпространение на икономически индикатори може да бъде намерен на <http://www.worldeconomiccalendar.com/>

проучвания на общественото мнение. Наличието на достатъчно голяма представителна извадката е предпоставка за по-голяма точност. Друг показател за прецизност е честотата и времето за възвращаемост – високите им стойности предполагат по-малко последващи ревизии на данните.

- Времени граници на показателя: Инвеститорите се стремят към най-новите данни, до които могат да се доберат. Колкото по-нова е информацията, толкова по-силен ефект има върху пазара.
- Етап от бизнес цикъла: Има моменти, в които оповестяването на информация за някои икономически показатели се чака с голямо нетърпение, а на същите показатели не се обръща внимание в други. Това зависи от фазата на бизнес-цикъла (повтарящ се модел в икономиката, състоящ се от растеж, последван от отслабване и рецесия, като накрая отново се стига до растеж).
- Прогностична способност: Някои индикатори успяват предварително да отбележат повратните моменти в икономиката. Такива са напр. Цените на недвижимите имоти и автомобилите и борсовите индекси. Подобен, по-малко известен показател са данните за предварителните заявки за дълготрайни стоки.
- Степен на заинтересованост: Някои показатели са по-интересни от други в зависимост от икономическата роля на заинтересования – инвеститор, икономист, производител или банкер (вж. Табл. 1).

3. Международни икономически индикатори⁸

Въпреки че икономиката на САЩ остава водеща в света, международната икономика претърпява съществени промени през последните три десетилетия, свързани с намаляването на пречките пред търговията, модернизацията на глобалните финансови пазари, напредъкът в телекомуникациите, интернет и компютърните технологии. Поради тези промени икономическото развитие на една държава зависи силно от състоянието на останалите държави в света.

Ако чуждите икономики са в добро състояние, американските производители са в по-добра позиция да реализират продажби в чужбина (износ), да печелят повече и по този начин да създават по-висока заетост. Около 20% от заетостта в САЩ е свързана с международна търговия, 25% от генерираните в икономиката на САЩ приходи са от търговия, а почти половината от приходите на най-добрите 500 фирми идват от дейности, осъществяване извън САЩ. Освен това чуждестранните инвестиции имат огромна роля за икономическия растеж на САЩ – в страната се влагат по над 2 млрд. долара на ден, като общият външен дълг в последното десетилетие нараства от 50 млрд. на 2,5 трилиона долара. Чужденци притежават огромен дял от активите в САЩ – повече от 45% от американските държавни облигации, 40% от корпоративните облигации и над 15% от всички капиталови дялове.

Това е причината международните икономически индикатори да имат все по-голямо значение при формулирането на инвестиционни и бизнес стратегии. И тук обаче всеки месец се

⁸ За повече информация относно международните икономически показатели, виж: Стефанова, И. Представяне на книгата Тайните на показателите. Международни икономически показатели. В: Как се правят научни изследвания в икономиката. Методически материали - част 1. ИИИ, София. с. 65-72. ISSN 1312-5079.

публикуват стотици индикатори. Авторът определя три фактора, които са от най-голямо значение за определянето на най-важните международни икономически индикатори (вж. Табл. 1):

- Кои са най-големите икономики в света?
- Доколко са ликвидни пазарите в тези държави (т.е. доколко е лесна покупко-продажбата на акции на техните борси)?
- Кои са най-важните търговски партньори на САЩ (както в областта на търговията със стоки, така и на търговията с услуги)?

Табл. 1. Водещи икономически индикатори в различни сфери на икономиката

Водещи икономически индикатори по отношение на:	Индикатори
Стоковия пазар	Доклад за заетостта, Доклад за промишлеността на Института за наблюдение на доставките, Потребителски цени, Продажби на дребно, Доклад за потребителските доверие и настроения, Лични доходи и разходи, Предварителен доклад за дълготрайни стоки, БВП
Борсовия пазар	Доклад за заетостта, Потребителски цени, Доклад за промишлеността на Института за наблюдение на доставките, Производствени цени, Седмични заявления за помощи за безработни, Продажби на дребно, Ново строителство, Лични доходи и разходи, Национален доклад за заетостта, БВП
Стойността на долара	Доклад за заетостта, Външна търговия, БВП, Платежен баланс, Промислено производство, Доклад за промишлеността на Института за наблюдение на доставките, Продажби на дребно, Потребителски цени, Доклад за потребителските доверие и настроения, Производителност и разходи
Икономиката като цяло	Крива на доходността, Нови поръчки за дълготрайни стоки, Производствени цени, Лични приходи и разходи, Разрешителни за строеж, Седмични заявления за ипотечи, Индекс на пазара за недвижимо имущество, Седмични заявления за помощи за безработни, Доклад за промишлеността на Института за наблюдение на доставките, UBS/Gallup индекс на инвестиционен оптимизъм
Международни	Германско промислено производство, Бизнес проучване на

икономически индикатори	Германия на IFO, Германски индекс на потребителските цени, Проучване на Япония на Tankan, Японско промишлено производство, Индекс за потреблението в Евроната, Общи водещи индикатори на ОИСР, Китайско промишлено производство, БВП и индекс на продажби на дребно в Индия, Бразилско промишлено производство

Източник: Съставено по Baumohl, 2009, таблици 1b (с.12), 1c, 1d (с.13), 1e (с.14), 1f (с.16)

4. Лични бележки:

Налице са редица икономически показатели и още повече частни бюлетини, които могат да се използват за оценка на състоянието и бъдещото развитие на икономиката – както на национално ниво, така и в международен аспект. Само един преглед на цифрите обаче е недостатъчен. Важността на показателя определя степента на волатилност на движенията на пазара и поради това е от значение да разбираме, кой показател е важен и какво означава. Важно е да се познава значението на отделните индикатори, на техните съвкупности, както и какво влияние биха могли да оказат върху икономиката на държавата. Повечето икономически показатели работят най-добре в комбинация с други показатели, като конкретната комбинация зависи от целта на изследването.

Съществуват два основни типа индикатори – водещи (тези, които се опитват да прогнозират каква ще бъде икономическата ситуация занапред; напр. Производствена активност, Материални запаси, Продажби на дребно, Разрешителни за строеж, Пазар на жилища и др.) и изоставащи (отразяват историческите резултати на икономиката и промените в тях са идентифицирани само след икономически модел или вече установена тенденция; напр. БВП, Доходи и заплати, Ниво на безработица, Инфлация, Лихвени проценти, Търговски баланс и др.). Тъй като водещите индикатори имат потенциала да прогнозират накъде отива икономиката, фискалните законодатели и правителствата се възползват от тях, за да ги прилагат или да променят програмите си, с цел да се предотврати рецесия или други негативни икономически събития. За разлика от водещите индикатори, изоставащите индикатори се променят, едва след като икономиката се промени. Въпреки че те обикновено не ни казват, накъде върви икономиката, те показват как икономиката се променя с времето и могат да помогнат за идентифициране на дългосрочните тенденции.

Според личната гледна точка на автора има няколко индикатора, които неизбежно влизат в списъка на водещите икономически индикатори – брутният вътрешен продукт, ценовият индекс на БВП, лихвените проценти на централната банка, потребителските цени, потребителското доверие, платежният баланс, индикаторите за международна търговия.